

**Sprawozdanie z badań archeologicznych w Miłomłynie
(pow. ostródzki, woj. warmińsko-mazurskie)
na stanowiskach nr 1 i 2**

1. Wstęp

Badania wykopaliskowe w Miłomłynie były prowadzone w ramach grantu NPRH prof. Z. Kobylińskiego „Katalog grodzisk Warmii i Mazur”. Badania prowadzone były na podstawie pozwoleń Warmińsko-Mazurskiego Konserwatora Zabytków Delegatura WUOZ w Elblągu nr 256/2013 i 257/2013 z dnia 1.07.2013. Prace przeprowadzono na dwóch stanowiskach.

Badaniami kierowała dr Magdalena Żurek, adiunkt w Instytucie Archeologii UKSW w Warszawie. W badaniach brali udział studenci IA UKSW, odbywający w Miłomłynie praktykę wykopaliskową, zgodnie z programem studiów. Prace trwały od 1.07 do 3.08.2013 r.

2. Stanowisko nr 2

Stanowisko nr 2 w Miłomłynie położone jest na skraju miejscowości, na działkach nr 260/1, 266, należących do Miasta i Gminy Miłomłyn. Znajduje się na cyplu, otoczonym niegdyś podmokłym obniżeniem terenu wypełnionym wodą. Ponadto od wschodu stanowisko opływa rzeka Liwa. Obecnie podmokłe obniżenia po zachodniej stronie są zasypane. Stanowisko jest dość zniszczone wkopami pod kanalizację. Na terenie stanowiska stoi budynek z lat 30-tych XX wieku. Nieopodal znajduje się rynek Miłomłyna, którego okolice zasiedlone są ciągle od czasów średniowiecza. Na powierzchni stanowiska i w warstwie podhumusowej znaleziono pojedyncze fragmenty ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytniej.

Badaniami wykopaliskowymi objęto teren całego pagórka i jego podnóże, zakładając trzy wykopy badawcze (A, B, C).

– wykop A – na osi W-E, 24,0 x 2,0 m; w wykopie uchwycono część płytkiej jamy wypełnionej materiałem nowożytnym (gwoździe, fragmenty polepy i węgla).

– wykop B – na osi N-S, 12,0 x 2,0 m; w północnej części wykopu stwierdzono płytko posadowiony kamienny fundament budynku.

– wykop C – na osi N-S, , 22,0 x 2,0 m; w południowej części wykopu uchwycono zarys nowożytniej konstrukcji (szopa?) i dół, w którym składowano glinę.

Materiał ceramiczny znaleziony na stanowisku wskazuje, że stanowisko nie było regularnie zasiedlone przed początkiem XX w.

3. Stanowisko nr 1

Stanowisko nr 1 w Miłomłynie położone jest w strefie zabudowy miejscowości, na jej południowo-wschodnim krańcu, na działce nr 3287 należącej do Nadleśnictwa Miłomłyn. Od południa i wschodu teren się obniża. Ponadto od zachodu stanowisko opływa rzeka Liwa. W okresie nowożytnym i powojennym teren uległ znacznym przekształceniom. W XIX w. wzniesiono willę i budynki gospodarcze, podczas II wojny willa została wysadzona, a na gruzach wzniesiono drewniane zabudowania gospodarcze. W okresie powojenny również zabudowano działki znajdujące się po północnej stronie stanowiska. Teren podwórza uległ znacznym przekształceniom – pośrodku wkopano studnię, w półn.-wsch. części szambo i silos, ponadto położono rury doprowadzające wodę i odprowadzające ścieki. Właścicielem terenu jest Nadleśnictwo Miłomłyn.

Badaniami wykopaliskowymi objęto teren podwórza i południowy stok, zakładając cztery wykopy badawcze (A, B, C i D). Zakładając wykopy sugerowaliśmy się wiedzą o przebiegu późniejszych wkopów pod instalacje oraz rozmieszczeniem współcześnie istniejącej zabudowy. Ponadto teren po południowej części zabudowań nie został nam udostępniony (ogródek i wybieg dla drobiu). Wykopy zostały zlokalizowane w następujących miejscach:

- wykop A – na podwórzu, na osi W-E, 25,0 x 2,0 m;
- wykop B – za szopą, na stoku, na osi N-S, 10,0 x 2,0 m;
- wykop C – za ogrodzeniem, w pobliżu jazu, na osi N-S, 11,0 x 2,0 m;
- wykop D – na podwórzu, na osi W-E, 4,0 x 1,5 m.

We wszystkich wykopach i sondażach (4 wyż/wym. wykopy i 5 sondaży w piwnicach) wyróżniono 202 jednostki stratygraficzne (warstwy i mury). Jedynie w płd. części wykopu B, wsch. części wykopu A oraz sondażach E i I osiągnięto calej. W sondażach F, G i H prace przerwano po osiągnięciu średniowiecznych posadzek, a wykopach C i D prace trzeba było przerwać, gdyż nie można ich było prowadzić dalej bez założenia szalunków.

Prace na stanowisku wymagały zdjęcia warstw XIX-wiecznych. Teren obecnego podwórka wybrukowany został kamieniem polnym w połowie XIX w. (wykopy A i D), w pld.- zach. części znajdują się relikty i gruzowisko XIX-wiecznej willi (wykopy B i C). W pld-zach. części stanowiska, po zdjęciu humusu i wybraniu zwartego gruzu w wykopach B i C odsłonięto częściowo ruiny XIX-wiecznej willi Beckera. Poza samą architekturą, odsłonięto również fragmenty wyposażenia domu (metalowe fragmenty łóżek, okucia szafek, ceramikę stołową i szkło, kafle piecowe). Ponadto, po zdjęciu ceglanych posadzek i wylewek cementowych, w wykopie B odsłonięto wewnętrzną ścianę gotycką. Obserwacja pld. muru obwodowego willi Beckera wykazała, że wzniesiony został na kamiennym murze budowli gotyckiej. Również w wykopie C odsłonięto fragment kamiennego fundamentu gotyckiego o przebiegu W-E. Miąższość warstw średniowiecznych jest znaczna – w zach. części wykopu, na zewnątrz XIX-wiecznej willi ceramika średniowieczna znajduje się już w warstwach podhumusowych.

Wykopy A i D założone zostały na pln.-wsch. od fundamentów willi Beckera. W wykopie D natrafiono na warstwę spalenizny z dużą ilością żużlu, zalegającą na warstwie zawierającej dużą ilość przepalonego drewna, drobnych fragmentów cegieł oraz ceramiki późnośredniowiecznej o miąższości ok. 23,0 cm. Niżej, pod warstwami zawierającymi również materiał średniowieczny, znajduje się warstwa ceramiki budowlanej, głównie fragmentów dachówek, o miąższości ok. 80,0 cm (W.147), bez śladów zaprawy. Prawdopodobnie był to materiał zgromadzony do budowy zamku. Niestety, prace trzeba było przerwać ze względu na stan profili – pod W.147 znajduje się dość luźny piasek. Duża ilość drobnych fragmentów ceramiki, węgla i kości wskazuje, że w średniowieczu w pobliżu musiały znajdować się pomieszczenia kuchenne. Wykop A założono na stoku opadającym lekko ku wschodowi. W zach. części wykopu stwierdzono obecność wyrabowanego wkopu fundamentowego, zasypanego drobnym gruzem. Wybrany mur miał orientację W-E, był równoległy do murów częściowo zachowanych gotyckich piwnic pod istniejącym budynkiem mieszkalnym. Od pld. przylegają doń warstwy użytkowe przedzielone dwoma warstewkami spalenizny, prawdopodobnie śladami pożarów nowożytnych. Nieco dalej ku wschodowi odsłonięto fragment kamiennego fundamentu o przebiegu N-S, o szer. przynajmniej 130,0 cm, być może stanowiącego fragment murów zamku. Po jego wsch. stronie odsłonięto fragment konstrukcji drewnianej (ściana palisadowa, wewnątrz moszczone drewnem, na moszczeniu warstwa mierzwy), prawdopodobnie stajni.

Zadokumentowano też piwnice pod budynkiem mieszkalnym. Piwnice znajdują się w budynku mieszkalnym o wymiarach 22,90 m W-E i 9,25 m N-S, grubość ścian wynosi ok. 280 cm. Zachodni zasięg piwnic nie jest znany (w zach. ścianie piwnic znajduje się zamurowany otwór wejściowy, prowadzący niegdyś do pomieszczenia znajdującego się już na zewnątrz późniejszej konstrukcji mieszkalnej). Piwnice zostały przekształcone – zamurowano przejścia między pomieszczeniami, wbudowano dwie ściany działowe w piwnicy środkowej, dodano przewód kominowy, niszczący nowożytny strop, w okresie powojennym założono instalację wodno-kanalizacyjną i elektryczną. Obecnie w piwnicach wydzielone są trzy pomieszczenia i korytarz. Pomieszczenie 1 zachowało średniowieczną dyspozycję. W pomieszczeniu 3 przy ścianie płd. znajduje się studzienka wod.-kan., wkopy pod rury biegnące w kierunku wschodnim i północnym zniszczyły podłogi i warstwy. Piwnica w zachodniej części (2 i 3) jest użytkowana, we wschodniej (1) znajdują się worki ze śmieciami i kocioł. Sporządzono rysunki i zdjęcia. Założono też pięć sondaży:

- sondaż E – we wschodniej części, w płd.-wsch. narożniku; na osi W-E, 2,0 x 1,5 m;
- sondaż F – we wschodniej części, w półn.-wsch. narożniku, na osi W-E, 2,0 x 1,5 m;
- sondaż G – we wschodniej części, w pobliżu obecnego wejścia, na osi W-E, 2,0 x 1,5 m;
- sondaż H – we wschodniej części, w półn.-zach. narożniku; 1,5 x 1,5 m;
- sondaż I – w centralnej części, w półn.-wsch. narożniku, na osi W-E; 2,0 x 1,5 m.

Sondaże E, F, G i H ujawniły istnienie posadzki kamienno-ceglanej, najlepiej zachowanej w narożniku półn.-wsch. (sondaż F). Na posadzce zalegają fragmenty ceramiki, głównie późnośredniowiecznych kubków o lekko rozchylonych ściankach. W sondażu I odsłonięto jedynie fragmentarycznie zachowaną posadzkę, prawdopodobnie ceglana.

Pomieszczenie wsch. (1), o wymiarach 5,69 N-S x 6,65 m W-E, wysokość współczesna ok. 2,60 m, wzniesiono z cegły (30,5 x 14,0 x 9,5 cm) w wątku kowadełkowym na kamiennym fundamencie. Była pozbawiona okien (obecnie istniejące przebito później). Przekrywa ją nowożytne sklepienie kolebkowe. W ścianie zach., mniej więcej po środku, znajdował się otwór drzwiowy, łączący ją z kolejnymi pomieszczeniami. W średniowieczu znajdowała się w nim kamienno-ceglana posadzka.

Pomieszczenie środkowe (2-3), o wymiarach 5,69 N-S x 12,90 W-E również wzniesiono z cegły. W pld. ścianie znajduje się wąskie okienko szczelinowe, w pñ. – rozglifione okienko zamknięte spłaszczonym łukiem, o wymiarach wewnętrznych: wys. 97 cm, szer. 76 cm i zewnętrznych: wys. 60 cm, szer. 64 cm. Posadzki średniowieczne nie zostały dobrze uchwycone w sondażu, istniejący fragment pozwala przypuszczać, że mogły być ceglane. W wach. Części ściany pñ. znajdowało się wejście z dziedzińca – w jego wsch. ścianie wciąż widoczna jest niewielka nisza na lampkę.

Zaskakująca jest niewielka ilość materiału nowożytnego, w tym prawie całkowity brak nowożytnych kafli piecowych.

Badania na stanowisku 1 powinny być kontynuowane, by uchwycić zasięg zabudowy zamku średniowiecznego. Należałoby jeszcze przebadać wschodnią część obecnego podwórza (teren na pñ. od negatywu muru i na wsch. od kamiennego fundamentu N-S), część zachodnią, prawdopodobnie rejon średniowiecznych kuchni oraz teren na pld. od istniejącego domu mieszkalnego, zupełnie nierozpoznany archeologicznie.